

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในต่างประเทศ

จากการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในต่างประเทศ พบว่าเนื้อหาของเอกสารเหล่านั้นกล่าวถึงประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจมากมายหลายประเด็น ซึ่งอาจจำแนกออกเป็นด้านๆ ได้ดังนี้

- 1 ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมของผู้สูงอายุ
- 2 ด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ
- 3 ด้านอนามัยของผู้สูงอายุ
- 4 ด้านความช่วยเหลือที่ให้แก่ผู้สูงอายุ
- 5 เรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

1 ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมของผู้สูงอายุ

จากการคาดประมาณประชากรที่นำเสนอในที่ประชุมสมัชชาโลก - เกี่ยวกับผู้สูงอายุที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อปี ค.ศ. 1982 แสดงให้เห็นว่าประชากรในโลกกำลังเป็นผู้สูงอายุ จึงทำให้นักวางแผนสังคมและผู้วางแผนนโยบายของประเทศต่างๆ วิตกกังวลว่าจะดูแลผู้สูงอายุที่กำลังเพิ่มขึ้นอย่างไร เขาจะอยู่ที่ไหน ทำอย่างไรจึงจะมีอายุมากขึ้น พร้อมด้วยความสะดวกสบาย และเป็นที่เคารพนับถือ การจัดการกับปัญหานี้ในประเทศต่างๆ จะแตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและระบบเศรษฐกิจและสภาพสังคมของประเทศนั้นๆ สำหรับเรื่องเกี่ยวกับสถานภาพของผู้สูงอายุในสังคมต่างๆ นั้น มีงานเขียนที่กล่าวถึงเรื่องนี้ที่น่าสนใจหลายชิ้น เช่น

David W. Plath (1972) เขียนเกี่ยวกับสภาพสังคมของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นว่า ผู้สูงอายุในญี่ปุ่นส่วนใหญ่อยู่กับลูกหรือหลาน และได้รับการปฏิบัติจากลูกหลานด้วยความรัก และมีศักดิ์ศรีในบ้าน แต่มีผู้สูงอายุบางส่วนที่ถูกทอดทิ้งเนื่องจาก ลูกๆ แยกย้ายกันไปทำงานตามเมืองต่างๆ โดยมีได้นำบิดามารดาแก่ๆ ไปด้วย บางครั้งก็ส่งไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ บางครั้งก็ส่งต่อไปยังลูกคนอื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้กระทบกระเทือนจิตใจผู้สูงอายุมาก และสำหรับผู้สูงอายุที่พักอยู่กับลูกหลานก็มักจะมีปัญหา ที่ไม่อาจปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตในบ้านได้ บางครั้งก็เจ็บป่วยเรื้อรัง และรู้สึกว่ ตนเองเป็นภาระ เป็นตัวถ่วงลูกหลาน และยังพบว่า ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นมีสถิติฆ่าตัวตายสูงมาก เนื่องจากความบีบคั้นจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมและครอบครัวที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่า เป็นผู้ที่ไร้ประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคม

Walter C. Mackain (1972) ศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศรัสเซีย พบว่า ผู้สูงอายุในรัสเซียได้รับการยกย่องนับถือ จากสมาชิกในครอบครัวมาก และในหนังสือแบบเรียนขั้นต้นของเด็ก ก็มีเนื้อเรื่องที่แสดงให้เห็นความสำคัญของการให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุ ลูกหลานยังต้องการคำแนะนำ และความเห็นของปู่ย่าตายาย เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว และแม้แต่ในวงสนทนาของครอบครัวสมาชิกในครอบครัว ก็พยายามดึงผู้สูงอายุเข้าร่วมด้วย นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังมีประโยชน์ต่อลูกหลานในหลายๆด้าน อาทิเช่น ช่วยดูแลเด็กๆ ในขณะที่พ่อแม่ของเด็กไปทำงาน ช่วยทำงานบ้านแทนแม่บ้านที่ต้องออกไปทำงาน ช่วยไปเข้าคิวซื้อของและการมีผู้สูงอายุในครอบครัว ยังช่วยให้ครอบครัวนั้นสามารถยื่นคำร้อง ขออยู่ในที่พักที่กว้างขวางกว่าเดิม และอยู่ในทำเลที่ดีกว่าเดิมได้ด้วย

Donald O. Cowgill (1972) ศึกษาผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้สูงอายุในอเมริกา มักจะอาศัยอยู่ในบ้านของตนเองตามลำพัง เพราะลูกๆมักจะแต่งงานไปแล้วและไปตั้งครอบครัวสร้างบ้านที่อื่นเมื่อลูกๆแยกย้ายไปหมดแล้ว พ่อแม่ก็อยู่บ้านเดิม ในอดีตนั้น พ่อแม่มักจะเสียชีวิตไปก่อนที่ลูกคนสุดท้ายจะออกจากบ้านไป แต่ในปัจจุบัน เนื่องจากคนอเมริกัันมีอายุยืนมากขึ้น ทำให้สามีภรรยาแก่ๆต้องมีชีวิตอยู่ตามลำพัง หลังจากที่ลูกออกจากบ้านไปหมดแล้ว หรือบางทีก็มีผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย

เพราะคู่สมรสที่เสียชีวิตแล้วหรือมีผู้สูงอายุที่พิการ ดังนั้นในปัจจุบันจึงพบว่ามีผู้สูงอายุที่อยู่กับลูกเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต (ส่วนใหญ่จะเป็นหม้าย) เนื่องจากอายุที่ยืนยาวขึ้น และเนื่องจากสังคมอเมริกันเป็นสังคมที่สถานภาพทางสังคมของบุคคล ขึ้นอยู่กับงาน และสิ่งที่บุคคลนั้นครอบครองเป็นเจ้าของ ซึ่งหมายถึงว่า ผู้เกษียณอายุแล้วจะอยู่ในสภาพที่ถูกทอดทิ้งหรือล้มเหลว ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สถานภาพของผู้สูงอายุในสังคมอเมริกันนั้นค่อนข้างต่ำ

Tasuku Hori (1982) ศึกษาผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น พบว่า ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นจะอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกับลูก แต่เขาจะแยกกันรับประทานอาหาร ผู้สูงอายุมักจะเลี้ยงชีพด้วยตัวเอง เขาจะไม่พึ่งลูกในเรื่องค่าใช้จ่าย บางครั้งจะอยู่ในบริเวณบ้านเดียวกัน แต่จะอยู่บ้านคนละหลัง

Majorie H. Cantor (1986) ศึกษาสังคมผู้สูงอายุในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าผู้สูงอายุชาวอเมริกันชอบที่จะอยู่ใกล้ญาติ แต่จะอยู่แยกบ้านกัน ในปัจจุบัน ครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุในอเมริกาแต่งงานและอยู่กับคู่สมรส ประมาณว่า 15% ของผู้สูงอายุ อาศัยอยู่กับลูกหรือญาติ (ซึ่งผู้สูงอายุกลุ่มนี้มักจะเป็นหม้าย) ขณะที่ 2% จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในบ้านเดียวกัน และช่วยกันออกค่าใช้จ่าย การย้ายไปอยู่กับลูกเป็นปมด้อยที่สำคัญของผู้สูงอายุ คือเป็นการยืนยันว่า เขามีสุขภาพที่ย่ำแย่ และช่วยตัวเองไม่ได้ ผู้สูงอายุ 30% จะอยู่ตามลำพัง ส่วนผู้ที่อายุ 75 ปีขึ้นไป จะอยู่ตามลำพังถึง 39% แต่ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังจะเป็นหญิง เนื่องจากผู้ชายซึ่งเป็นหม้าย มีแนวโน้มที่จะแต่งงานใหม่สูงกว่าหญิงถึง 7 เท่า

2 ด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

เรื่องเศรษฐกิจของผู้สูงอายุนั้น เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของผู้สูงอายุในทุกประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากวัยสูงอายุเป็นวัยเกษียณจากงานอาชีพ ทำให้ผู้สูงอายุขาดรายได้หลักไป เมื่อต้องอยู่ในสภาพนี้ ผู้สูงอายุจึงต้องอาศัยการอุปการะจากลูกหลาน จากรัฐ หรือจากการทำงาน ซึ่งจะเป็นไปได้ในสังคมที่ตระหนักว่า

ประชากรวัยที่เป็นภาระนั้น มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นกว่าประชากรในวัยทำงาน ซึ่งทำให้แบบแผนบ้านานู และระบบประกันสังคม เกิดความตึงเครียดขึ้น เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น ทางช่วยอย่างหนึ่งที่จะช่วยผ่อนคลายภาวะตึงเครียดนี้คือ การขยายอายุเกษียณออกไป ซึ่งจะช่วยให้อายุทำงานของคนขยายเวลาออกไปได้ ในเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจของผู้สูงอายุของประเทศต่างที่มีผู้ศึกษาไว้หลายชิ้นที่น่าสนใจได้แก่

Robert C. Atchley (1976) ศึกษาเกี่ยวกับการเกษียณอายุพบว่า ผู้ที่ต้องออกจากงานเพราะเกษียณอายุ ต้องปรับตัวต่อสิ่งเกี่ยวข้องกับการเกษียณอายุ 2 ประการคือ การสูญเสียการงาน และการสูญเสียรายได้ นอกจากนี้ ในบางครั้งคนชราที่เกษียณอายุอาจต้องปรับตัวต่อสุขภาพที่ทรุดโทรมลง หรือการสูญเสียคู่ชีวิต

Martha and Rainer C. Baum (1980) ศึกษาเรื่องผู้สูงอายุพบว่า คนอเมริกันส่วนมาก จะทุกข์กับรายได้ที่จะมาใช้จ่ายเป็นค่ารักษาพยาบาล

Adel G. Abaya (1982) ศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในฟิลิปปินส์พบว่า ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งจะยังคงทำงานในอาชีพที่มีรายได้ ส่วนผู้ที่ไม่ได้ทำงานส่วนหนึ่งจะอยู่ได้ด้วยเงินเก็บ บางส่วนอยู่ได้ด้วยเงินบำนาญ ถ้าเขาได้รับการจ้างไปจนถึงอายุ 60 ปี

Dominic Takayama (1982) ศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในเอเชียพบว่า เนื่องจากปัญหาผู้เป็นภาระ คือผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานลดน้อยลง รัฐบาลญี่ปุ่นจึงแก้ปัญหาโดยขยายอายุเกษียณในประเทศญี่ปุ่นออกไป โดยให้ข้าราชการขยายอายุจาก 55 ปี เป็น 60 ปี และลูกจ้างอื่นๆขยายไปถึงอายุ 60 ปีขึ้นไป และในบางกรณีถึง 65 ปี และมีความคิดที่จะยกเลิกการเกษียณอายุอีกด้วย แต่การขยายการเกษียณอายุออกไป ก็มีผู้ไม่เห็นด้วยหลายกลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มคนงานหนุ่มสาวที่ต้องการความก้าวหน้าในการงาน และกลุ่มผู้ว่างงาน

Tasuku Hori (1982) ศึกษาผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นพบว่า สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในญี่ปุ่น ต้องการทำงานจนอายุ 65 ถึง 70 ปี นั้นคือ ความต้องการรายได้ ต้องการมีสุขภาพดี และอื่นๆ

Marjorie H. Cantor (1986) ศึกษาผู้สูงอายุในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้สูงอายุในอเมริกามีสภาพทางเศรษฐกิจดี เนื่องจากมีระบบประกันสังคม ระบบบำนาญ การดูแลสุขภาพด้านการแพทย์จากรัฐ การลดค่าโดยสาร และโครงการช่วยเหลือทางด้านอาหาร ในการวัดสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุนั้นมี 2 ประการคือ ระดับรายได้ที่เป็นเงินสด (หลังจากปรับผลกระทบจากค่าเงินที่ลดลงแล้ว) และอีกประการหนึ่งคือ สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีรายได้ เท่ากับหรือต่ำกว่าระดับยากจน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป จะมีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำกว่า และมั่นคงน้อยกว่า ผู้ที่มีอายุน้อยกว่า เนื่องจากผู้สูงอายุเกษียณจากงาน ทำให้ขาดรายได้สำคัญไป แหล่งสำคัญของรายได้ผู้สูงอายุคือ เงินประกันสังคม โดยเฉพาะครอบครัวระดับกลางและระดับต่ำ

ในด้านการทำงานพบว่า แม้ว่ารัฐบาลจะกำหนดอายุเกษียณในอายุ 65 ปี แต่ในความเป็นจริงปรากฏว่า มีผู้สูงอายุบางส่วน หยุดการทำงานก่อนจะถึงอายุ 65 ปี ดังนั้นจึงคิดอายุเฉลี่ยได้ว่า ผู้สูงอายุอเมริกันหยุดทำงานเมื่ออายุ 60.6 ปี ผู้ที่เกษียณแล้วบางส่วนไม่ได้ทำอะไร แต่บางส่วนยังคงทำงานบางเวลา และบางส่วนทำงานเต็มเวลา แต่เป็นงานคนละประเภทกับที่เคยทำก่อนเกษียณ

3 ด้านอนามัยของผู้สูงอายุ

ปัญหาด้านอนามัยเป็นปัญหาของผู้สูงอายุทั่วโลก แต่ความทุกข์อันเนื่องมาจากปัญหาสุขภาพของประชากรสูงอายุในประเทศต่างๆ มีมากน้อยต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก สวัสดิการทางการแพทย์ของรัฐที่ให้แก่ประชากรแต่ละสังคมไม่เท่ากัน มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุที่น่าสนใจหลายชิ้น เช่นที่จะกล่าวต่อไปนี้

Edman B. Palmore (1968) ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้สูงอายุ พบว่า คนชราประมาณหนึ่งในสี่ สนใจที่จะระวังในเรื่องอาหาร ประมาณหนึ่งในห้า สนใจการออกกำลังกาย ประมาณหนึ่งในสี่ปฏิบัติตามเวลาและหลีกเลี่ยงการใช้กำลังมากเกินไป การทำงานหนัก หรือยากเกินไป เป็นต้น และบางคนก็รับประทานยาบำรุงสุขภาพ

Ethil Shanas และคณะ (1968) ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับจิตวิทยาและสุขภาพผู้สูงอายุในอเมริกา เดนมาร์ค และอังกฤษ กล่าวว่า ผู้สูงอายุทั้งสามกลุ่มนี้ จะมีทัศนคติเกี่ยวกับสุขภาพของตนเอง ไปตามแบบหรือลักษณะของคนแต่ละชาติ รวมทั้งการลดน้อยถอยลงของความสมบูรณ์ทางร่างกาย ความเจ็บป่วยที่ได้รับอยู่ และความสนใจเกี่ยวกับสุขภาพของตนเอง และสรุปว่า ทัศนคติต่อสุขภาพของผู้สูงอายุทางตะวันตกทั่วไป มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่เกี่ยวข้องกับแบบแผนของพฤติกรรมของบุคคลในแต่ละประเทศ

Pantyp Toonkul Ramasoota (1972) ได้ศึกษาความต้องการทางด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุในประเทศอิสราเอล พบว่า สุขภาพของผู้สูงอายุที่ประเมินถึงความสามารถทางร่างกายดีกว่าสถานภาพโดยทั่วไป และผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มพบว่า ปัจจัยทางด้าน เพศ อายุ และการศึกษาไม่ทำให้เกิดความแตกต่างทางด้านสุขภาพอนามัย สถานภาพทางสุขภาพมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับความสามารถทางร่างกาย และไม่มี ความแตกต่างระหว่างสถานภาพทางสุขภาพกับการดำรงชีวิตประจำวัน

Walter C. Mackain (1972) ศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในรัสเซีย พบว่า สิ่งที่ดีขึ้น 2 ประการสำหรับประชากรชาวโซเวียตหลังการปฏิวัติคือ การศึกษาและอนามัย ความก้าวหน้าในการเอาชนะโรคต่างๆทำให้ อัตราการตายของชาวรัสเซียลดลงเหลือ 7:1000 ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำที่สุดในโลก และบริการทางการแพทย์สำหรับประชาชนทุกคนฟรีหมด ยกเว้นยาตามใบสั่งแพทย์ ซึ่งก็มีราคาต่ำมาก

John Agate (1979) ศึกษาเกี่ยวกับความชราพบว่า ความชราทางสมองและจิตใจของคนมีความสัมพันธ์และสอดคล้องตามการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย แต่ไม่เสมอไปทุกคน บางคนสามารถรักษาสุขภาพจิตไว้ได้ดีมาก จนกระทั่งวันสุดท้ายของชีวิต แต่บางคนไม่สามารถทำได้ แม้สภาพร่างกายจะดีกว่า สุขภาพจิตของผู้สูงอายุบางคนได้รับอิทธิพลมาจากวัยเด็ก สุขภาพจิตที่ดีมาแต่เด็กมีส่วนเกื้อกูลสุขภาพสมองและจิตใจในวัยสูงอายุ

Charlotte Eliopoulos (1979) ศึกษาเรื่องสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่ากระบวนการทางความชราปรากฏขึ้นขึ้นแรกในระดับเซลล์ มีการสูญเสียจำนวนเซลล์ลงไปทีละน้อย และเซลล์จะมีลักษณะการรวมกันไม่เป็นระเบียบ ทำให้โครงสร้างของเนื้อเยื่อของร่างกายเปลี่ยนแปลงไปและการเปลี่ยนแปลงของเซลล์นี้ย่อมกระทบต่อระบบทุกระบบในร่างกาย

4 ด้านความช่วยเหลือที่ให้แก่ผู้สูงอายุ

เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มักจะมีปัญหาหลายด้านทั้งทางด้านสุขภาพอนามัย ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ รัฐบาลของประเทศต่างๆ จึงจัดโครงการต่างๆขึ้นเพื่อช่วยเหลือดูแลให้ผู้สูงอายุ ได้มีชีวิตที่สุขสบายพอสมควร สำหรับความเป็นมาของการให้สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุนั้น เริ่มมีวิวัฒนาการขึ้นในประเทศทางยุโรป เมื่อประมาณ 2 ศตวรรษมาแล้ว ในระยะแรก การช่วยเหลือเป็นการกุศล ต่อมารัฐได้เข้ามาเกี่ยวข้องจัดระบบการช่วยเหลือผู้สูงอายุมากขึ้น กลายเป็นการจัดสวัสดิการ (Welfare) ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่าบริการสังคม (Social services) ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองให้มากขึ้น และพยายามหาแนวทางปฏิบัติ เพื่อการปรับตัวที่ดีของผู้สูงอายุ

ในด้านการช่วยเหลือที่ให้แก่ผู้สูงอายุนี้ มีงานที่น่าสนใจดังนี้

C. T. Pihlblad และคณะ (1972) ศึกษาผู้สูงอายุในประเทศนอร์เวย์ พบว่า มีโครงการสำหรับผู้สูงอายุ ในหลายด้าน เช่น โครงการเงินบำนาญ โครงการจัดที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ มีศูนย์กลางสุขภาพและสวัสดิการ ซึ่งตั้งขึ้นในเมืองต่างๆมากมายหลายจุด ศูนย์เหล่านี้สนับสนุน และดำเนินการโดยสมาคมอาสาสมัคร ทางด้านอนามัยต่างๆ มีโครงการบ้านพักชั่วคราวสำหรับผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย หรือช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ มีสถาบันที่ดูแลรักษาผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย และมีโครงการกายภาพบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ

Donald O. Cowgill (1972) ศึกษาผู้สูงอายุในอเมริกา พบว่า มีโครงการต่างๆมากมายสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งการประกันสำหรับผู้สูงอายุ ระบบผู้ช่วยสำหรับผู้สูงอายุ มีโครงการประกันของเอกชนหลายโครงการ มีโครงการบำนาญ และยังมีโครงการต่างๆสำหรับให้เงินช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุด้วย

MarJorie H. Cantor (1986) ศึกษาผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกา พบว่าอเมริกาตั้งแต่ยุคบุกเบิกนั้น เน้นหนักในความสามารถของปัจเจกชน ในการที่จะเอาตัวรอด และทำได้สำเร็จ โดยมีความช่วยเหลือจากผู้อื่นน้อยที่สุด และแม้ว่าเวลาจะผ่านมานานแล้ว แต่ความยึดมั่นในความเป็นอิสระ และการพึ่งพาตนเอง ก็ยังซึมซาบอยู่ในวัฒนธรรมของชาวอเมริกัน และถือเป็นมาตรฐานที่บุคคลใช้วัดคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้ง สำหรับผู้สูงอายุที่ต้องเปลี่ยนจากความเป็นอิสระ มาเป็นการที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น จากการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุรับความช่วยเหลือทางสังคมที่ต้องการจากครอบครัว เพื่อนฝูง และเพื่อนบ้าน ซึ่งถือเป็นองค์กรที่ไม่เป็นทางการ ต่อเมื่อไม่อาจขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการดังกล่าวแล้ว ผู้สูงอายุและครอบครัวจึงหันไปขอความช่วยเหลือจากองค์กรที่เป็นทางการ

5 เรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

ในการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศต่างๆ นอกจากจะกล่าวถึงเรื่อง

ราวในประเด็นต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นทั้ง 4 ประเด็นแล้ว ยังมีเรื่องอื่นๆอีกหลายเรื่อง ที่น่าสนใจได้แก่

Gayle Beverly Thomson (1972) ศึกษาการปรับตัวของผู้ที่ปลดเกษียณแล้ว พบว่าผู้สูงอายุมีขวัญต่ำกว่าผู้ที่กำลังอยู่ในวัยทำงาน การแสดงออกทางสังคม และการมีส่วนร่วมในสังคมหรือองค์กร ในวัยที่ผ่านมา มิได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อขวัญของผู้สูงอายุ แต่การรับรู้เกี่ยวกับสุขภาพ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของผู้สูงอายุที่เกี่ยวกับขวัญ

Kathleen Alice Kalab (1972) ศึกษาการเคลื่อนย้ายสถานภาพของผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1955 - 1960 พบว่า ส่วนใหญ่เกิดกับผู้หญิงที่มีช่วงชีวิตของการแต่งงานสั้น

W. F. Chalfield (1977) ศึกษาผู้สูงอายุในเรื่องความพึงพอใจในชีวิตผู้สูงอายุกับตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมวิทยา พบว่าการอยู่อาศัยกับครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิต นอกจากนั้น การอยู่กับคู่สมรส ก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าการอยู่คนเดียว

การศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย

สำหรับงานศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้มากมาย สรุปได้ 5 ด้านดังนี้

- 1 ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมของผู้สูงอายุ
- 2 ด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ
- 3 ด้านอนามัยของผู้สูงอายุ
- 4 ด้านความช่วยเหลือที่ให้แก่ผู้สูงอายุ
- 5 เรื่องอื่นๆเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

1. ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่า มิงงานศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมของผู้สูงอายุไม่น้อย งานที่น่าสนใจได้แก่

ในปี พ.ศ. 2515 Donald O. Cowgill ศึกษาเรื่อง บทบาท และสถานภาพของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยผู้ศึกษาได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทย 2 ปี ที่จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงปี พ.ศ. 2507 - 2508 และอยู่ที่กรุงเทพฯ ในช่วงปีพ.ศ. 2511-2512 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต และสัมภาษณ์ผู้รู้ชาวไทยหลายท่านเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย และสัมภาษณ์ชาวบ้านในหมู่บ้านบ้านเขิน ในจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมไทยยกย่องและนับถือผู้สูงอายุ ทำให้สถานภาพของผู้สูงอายุในสังคมไทยสูงกว่าผู้เยาว์ ซึ่งจะเห็นได้จากการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในชีวิตประจำวันและในพิธีกรรมต่างๆ เช่น ประเพณีรดน้ำดำหัวในวันสงกรานต์ เป็นต้น สำหรับบทบาททางสังคมนั้นพบว่าผู้สูงอายุไทยเมื่ออายุมากขึ้น จะเข้าไปมีบทบาททางศาสนามากขึ้น โดยเข้าไปช่วยกิจกรรมต่างๆ ในวัด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สรุปว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังอยู่ในระยะแรก ของการเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม และการเลียนแบบตะวันตก ทำให้สังคมไทยซึ่งเป็นสังคมที่มีลำดับชั้นชัดเจน มีการเคลื่อนย้ายทางสังคมสูงขึ้น ประชาชนมีความคาดหวังในชีวิตสูงขึ้นและเมื่อใดที่อัตราเกิดลดลง สัดส่วนของประชากรสูงอายุต่อประชากรทั้งหมดจะสูงขึ้น ผู้สูงอายุในสังคมไทยมักจะได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง แต่ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความตึงเครียดในความสัมพันธ์ของบทบาทและสถานภาพของผู้สูงอายุในสังคม เนื่องจากคนรุ่นใหม่หันไปสู่แบบแผนทางตะวันตกมากขึ้นทั้งในด้านการแต่งกาย ดนตรี การเที่ยวพาราตรี และการแต่งงาน ซึ่งผู้สูงอายุส่วนมากไม่อาจยอมรับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ ทำให้เกิดการบ่นว่าว่าคนหนุ่มสาวไม่ให้ความเคารพต่อผู้สูงอายุ และในเมืองใหญ่ที่กำลังมีปัญหาเรื่องการเกษียณ

ในปี พ.ศ. 2518 แวนทิพย์ น. สุวพรและคณะ ได้ศึกษาเรื่องปัญหาและการกำหนดนโยบายประชากรวัยชราในประเทศไทย โดยมุ่งศึกษา ลักษณะทาง

เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุในเขตเมือง และเขตชนบท และศึกษาคนชราที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย เพื่อศึกษาถึง ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งมีผลต่อการดำรงชีวิตของประชากรวัยชราในระดับบุคคล โดยถือว่าชีวิตของประชากรวัยชรา นั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยใช้ประชากรที่สุ่มตัวอย่างมาจำนวน 688 ราย เป็นประชากรที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาล 252 ราย ประชากรในเขตเมือง 239 ราย และในเขตชนบท 197 ราย ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุในประเทศไทย ยังมีชีวิตที่อบอุ่นอยู่ในแวดวงของครอบครัว และมีบทบาทสำคัญอันเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว และระบบเศรษฐกิจ และอาจกล่าวได้ว่าสถาบันครอบครัวไทย ยังเกื้อหนุน และรับผิดชอบต่อคนชรา ซึ่งสิ่งนี้มีผลต่อการดำเนินชีวิตที่ราบรื่น และการมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและชีวิตของตน แต่ก็พบว่ามีความแตกต่างบ้างเล็กน้อยระหว่างเขตเมือง และเขตชนบท สำหรับคนชราที่เข้ารับการสงเคราะห์ ในสถานสงเคราะห์ พบว่าตกอยู่ในสภาพจำยอม มีส่วนน้อยที่ตัดสินใจมาอยู่เอง คนชราในเมืองหลวงมีความจำเป็นที่ต้องเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์มากกว่าคนชราในต่างจังหวัด เพราะคนชราในต่างจังหวัดไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับสถานสงเคราะห์ และส่วนใหญ่ยังคงอยู่กับบุตรหลานได้ และเสนอแนะว่า นโยบายประชากรวัยชราในอนาคต ควรเน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชากรวัยชราให้มากขึ้น

ในปี พ.ศ 2520 William Phillip Delaney ศึกษาเรื่องสังคม เศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ที่เป็นพุทธศาสนิกชนในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งศึกษาทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวกับภาคเหนือเท่าที่ผ่านมา และเข้าไปอยู่ร่วมกับชาวบ้าน พบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาในการดำเนินชีวิตตามปกติ และผู้สูงอายุนิยมใช้วัดและความคิดเกี่ยวกับการเกิดใหม่ (Rebirth) เป็นเครื่องมือที่จะตอบสนองความวิตกกังวลในเรื่องความตาย และแก้ปัญหาที่เกิดจากบรรยากาศทางสังคมและศาสนาที่มีผลทางลบต่อเขา และปัญหาที่รบกวนจิตใจของผู้สูงอายุมากที่สุดปัญหานึ่งคือเรื่องมรดก

ในปี พ.ศ 2522 สุวรรณี พลัฒพลาทอง ศึกษาเรื่องความทันสมัยและภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองของคนชราในกรุงเทพฯ โดยมีจุดมุ่งหมายจะศึกษาว่าคนชรา

ที่อยู่ในบริเวณที่มีความเจริญทางด้านวัตถุ มีความทันสมัยส่วนบุคคลหรือไม่ และมองภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองไปในทางใด เพราะอิทธิพลใด จากการศึกษาพบว่า คนชราส่วนใหญ่เป็นคนทันสมัยในทุกด้านที่ศึกษา ได้แก่ทันสมัยในด้านการรับข่าวสาร มีความสนใจในเหตุการณ์ปัจจุบัน ยอมรับความคิดใหม่ๆ เชื่อในความสามารถของบุคคล เป็นบุคคลมีเหตุผล มีการวางแผนชีวิตไว้ล่วงหน้า และมีความทันสมัยในด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน แบบปล่อยให้เขาได้ใช้ความสามารถของตนเอง นอกจากนี้ ความทันสมัยยังมีความสัมพันธ์กับลักษณะพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ ส่วนในด้านการมองภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองนั้น พบว่าคนชราส่วนใหญ่ มองตนเองค่อนข้างมีคุณค่า มีความคิดต่อตนเองไปในทางที่ดี เกิดจากความแตกต่างของลักษณะพื้นฐานทางสังคม ที่เป็นอยู่ในวัยที่ผ่านมาและในปัจจุบันประกอบกัน เช่น เพศ ระดับการศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและบทบาทในปัจจุบันที่มีอยู่ในครอบครัวที่คนชราเป็นสมาชิกอยู่ ในด้านความรู้สึกของคนชรานั้น คิดว่าตนเองไม่ได้ถูกลูกหลานทอดทิ้ง แม้แต่คนชราที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ก็เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจบังคับ ดังนั้นปัญหาทางจิตใจจึงไม่ค่อยมี

ในปี พ.ศ 2522 ก่องกาญจน์ สวัสดิสาสิ ศึกษาเรื่อง ทศนคติของคนชราที่มีต่อครอบครัว โดยมุ่งจะศึกษาถึงความรู้สึกและความนึกคิดของคนชราทั่วไป และแนวโน้มของทศนคติของคนชราในอนาคต ความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจและทศนคติ และศึกษาแนวโน้มค่านิยมของสังคมไทย ในการศึกษาที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์คนชราที่มีอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป โดยไม่จำกัดเพศ จำนวน 40 คน โดยแบ่งกลุ่มเป็นคนชราที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ 20 คน และคนชราที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง 20 คน จากการศึกษาพบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจมีส่วนช่วยให้บุคคลมีทศนคติในด้านที่เกี่ยวกับครอบครัวแตกต่างกัน คนชราที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง จะมีทศนคติที่ดีต่อครอบครัวมากกว่าคนชราที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และพบว่าคนชรามีความต้องการดังนี้

- 1 ต้องการเงิน
- 2 ต้องการได้รับความสุข

- 3 ต้องการให้ลูกหลานมีความสุขเป็นหลักเป็นฐาน
- 4 ต้องการให้ตัวเองมีสุขภาพแข็งแรง

ในปี พ.ศ. 2522 บุญยีน สุภาพ ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบปัญหาความต้องการ และโลกทัศน์ของคนชรา ในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาล และเอกชน โดยมีจุดมุ่งหมายจะศึกษาปัญหาที่เป็นสาเหตุให้คนชราตัดสินใจเข้ารับการสงเคราะห์ ความต้องการและโลกทัศน์ของคนชราในสถานสงเคราะห์ โดยการสัมภาษณ์ชายชรา ในสถานสงเคราะห์ ของรัฐบาล และเอกชนแห่งละ 100 คน จากการศึกษาพบว่า ปัญหาที่เป็นสาเหตุ ให้คนชราตัดสินใจเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ ทั้งของรัฐบาลและเอกชน คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ และการขาดทุนทรัพย์ในการเลี้ยงชีพ

ในปี พ.ศ. 2523 พิรสิทธิ์ คำวนดิษฐ์และคณะ ศึกษาเรื่อง ความทันสมัย ภาพพจน์เกี่ยวกับตนเอง และภาพพจน์บางประการของคนชรา โดยมุ่งจะศึกษาถึง ลักษณะพื้นฐานต่างๆของคนชรา ในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ชีวิตในครอบครัว การประเมินหรือการมองตนเอง ความทันสมัยส่วนบุคคล และปัญหาต่างๆที่คนชราประสบอยู่ในปัจจุบัน ประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นบุคคลสัญชาติไทย ที่มีอายุระหว่าง 60-80 ปี จำนวน 825 คนจากจังหวัดต่างๆ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากการศึกษาพบว่า ลักษณะครอบครัวไทยร้อยละ 70 ยังมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย (Extended Family) ครอบครัวยังเป็นสิ่งที่จำเป็น และมีความหมายมากต่อผู้ชรา คนชราส่วนใหญ่ยังได้รับความเคารพนับถือจากบุตรหลานเป็นอย่างดี จากการวัดความทันสมัยของคนชราสรุปได้ว่า คนชรายังมีระดับความทันสมัยสูง และในด้านการประเมินคุณค่าตนเองของผู้ชรา พบว่า คนชราเห็นว่าตนเองมีคุณค่าต่อครอบครัวมากกว่าต่อสังคมส่วนรวม และประเมินสถานภาพของตัวเองในสังคมภายนอกต่ำกว่าสถานภาพในครอบครัว และพบว่าปัญหาที่คนชราประสบอยู่ ได้แก่ ปัญหาเรื่องจิตใจ ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาสุขภาพ

ในปี พ.ศ. 2525 นิตา ชูโต ศึกษาเรื่อง คนชราไทย เพื่อสำรวจ ลักษณะทางสังคม และโครงสร้างทั่วไป ของคนชราในประเทศไทย เกี่ยวกับ

ลักษณะครอบครัว การดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงาน การพักผ่อนหย่อนใจ และ การร่วมกิจกรรมต่างๆทางสังคม เพื่อทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ที่เกี่ยวกับการชราภาพและอนาคต ตลอดจนปัญหาต่างๆที่คนชราประสบอยู่ โดยใช้แบบสอบถามกับประชากรไทยอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 1000 คน ซึ่งใช้สุ่มตัวอย่างจากทั่วประเทศ ผลการศึกษาพบว่า คนชราส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาต่ำในระดับประถมศึกษา มีอาชีพทางเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ฐานะยากจน เป็นภาระของบุตรหลานและรัฐบาลที่ต้องช่วยเหลือ ครอบครัวและลูกเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของชีวิตคนชรา ปัญหาสำคัญของคนชราคือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพ และการขาดเพื่อน

ในปี พ.ศ. 2526 ศุภวัลย์ พลายน้อย ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อปัญหาและความต้องการของประชากรสูงอายุ จากการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้วผู้สูงอายุในสังคมไทยยังคงมีความสุขตามอัตภาพ ตามฐานะ ส่วนปัญหาของผู้สูงอายุนั้น โดยส่วนรวมจะมีปัญหาทางด้าน เศรษฐกิจ สุขภาพ ที่อยู่อาศัย ในด้านความต้องการพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการในการปรับตัวมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าแยกพิจารณาตามระดับการพัฒนาของพื้นที่ พบว่าผู้สูงอายุในหมู่บ้านจะมีปัญหาในทุกด้านสูงกว่าผู้สูงอายุในที่อื่นๆ แม้ว่าปัญหาของผู้สูงอายุในหมู่บ้านเหล่านั้นจะไม่อยู่ในระดับรุนแรงก็ตาม และในแง่ของความต้องการก็พบว่า ผู้สูงอายุในหมู่บ้านจะมีความต้องการในด้านต่างๆ เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงกว่าผู้สูงอายุในเขตอื่น

ในปี พ.ศ. 2526 ประพิมพ์ดาว สุคนธ์ ศึกษาเรื่อง สุขภาพจิตผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเข็ญเพลิงพัฒนา เขตยานนาวา กรุงเทพฯ โดยมีมุ่งจะศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ สถานภาพทางครอบครัวและสังคมของผู้สูงอายุ จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้ลูกหลานปรนนิบัติดูแลเอาใจใส่ เลี้ยงดู แต่ลูกหลานไม่ค่อยมีเวลาให้ สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัวอยู่ในระดับดี แต่มีบทบาทในสังคมน้อย

ในปีพ.ศ 2526 กมลลา แสงสีทอง ศึกษาเรื่อง สภาพการณ์ของคนชราในครอบครัวไทย : กรณีศึกษากลุ่มคนชราในสถานสงเคราะห์บ้านบางแค โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษา ลักษณะความสัมพันธ์กับครอบครัว ของคนชราที่ต้องการพึ่งสถานสงเคราะห์คนชราของรัฐบาล เป็นที่พึ่งพิงในบั้นปลายของชีวิต และจากการศึกษาพบว่าคนชราส่วนใหญ่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ด้วยความสมัครใจ เนื่องจากฐานะยากจน

2. ด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

การศึกษาวิจัยในด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุในประเทศไทยยังมีน้อย เท่าที่พบมีงานศึกษาที่น่าสนใจดังนี้

ในปีพ.ศ 2515 Donald O. Cowgill ศึกษาเรื่องบทบาทและสภาพภาพของคนชราในประเทศไทย พบว่า คนชราในชนบทยังคงประกอบอาชีพ มิได้หยุดประกอบอาชีพเมื่ออายุ 60 ปี และยังคงมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูครอบครัว

ปี พ.ศ 2517 ดวงพร ดวงพิกุล ศึกษาเรื่องการสำรวจความต้องการที่คนชราต้องมาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพฯ พบว่าคนชราที่มารับการสงเคราะห์นั้น มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู เป็นสาเหตุผลักดันที่สำคัญ

ปี พ.ศ 2518 อุดตราพร บุณาค ศึกษาเรื่องปัญหาและความต้องการของคนชรา ในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค โดยศึกษาคุณลักษณะของคนชราในสถานสงเคราะห์ รวมทั้งสาเหตุที่คนชราเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ ตลอดจนทัศนคติของคนชราที่มีต่อตนเอง ต่อครอบครัว สังคมและต่อสถานสงเคราะห์ จากการศึกษพบว่า สาเหตุที่คนชราเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ คือขาดที่อยู่อาศัย ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ หรือมีรายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย แต่ไม่ต้องการเป็นภาระของผู้อื่น จึงสมัครเข้าสถานสงเคราะห์

ปี พ.ศ 2522 บุญยสิน สุภาพ ศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาความต้องการ และโลกทัศน์ของคนชรา ในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาลและเอกชน จากการศึกษาพบว่า ปัญหาหลักที่ทำให้คนชราต้องเข้ารับการสงเคราะห์ ในสถานสงเคราะห์ คือปัญหาเศรษฐกิจ

ปี พ.ศ 2524 พีรสิทธิ์ คำนวนติลป์ ศึกษาเรื่องการเพิ่มจำนวนของประชากรผู้สูงอายุกับภาระการแบกรับของสังคม โดยใช้ข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือจาก U.N.Demographic Year Book และข้อมูลจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นข้อมูลในระยะเวลา 100 ปี (ค.ศ 1870-1970) จากการศึกษาพบว่า เมื่ออัตราส่วนของประชากรในวัยสูงอายุมีมากขึ้น อัตราแบกภาระทั้งหมดและอัตราส่วนของประชากรที่ไม่ประกอบการทางเศรษฐกิจจะลดน้อยลง และรัฐบาลก็จะต้องแบกรับภาระมากขึ้นไป

ปี พ.ศ 2525 นิตา ชูโต ศึกษาเรื่อง คนชราไทย พบว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดของผู้สูงอายุในประเทศไทยได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ

3. ด้านอนามัยของผู้สูงอายุ

การศึกษาวิจัยในด้านอนามัยของผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้น มีงานที่น่าสนใจดังนี้

ในปีพ.ศ 2517 ประพิมพ์ดาว สุคนธ์ ศึกษาเรื่อง สุขภาพจิตผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณี: ชุมชนเชื้อเพลิงพัฒนา เขตยานนาวา กรุงเทพฯ จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนนี้ มีปัญหาสุขภาพจิตเนื่องจาก ปัญหาในด้านเศรษฐกิจ การครองชีพ มีความว้าเหว่ และขาดความมั่นคงในชีวิต

ปี พ.ศ 2518 สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ศึกษาเรื่อง ปัญหาและการกำหนดนโยบายประชากรวัยชราในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า คนชราส่วนใหญ่

ประเมินสุขภาพตนเองว่าแข็งแรงดี และแข็งแรงพอใช้ คนชราเพศหญิงจะประเมินสุขภาพตนเองว่า ไม่สู้แข็งแรงกว่าเพศชาย และจากการเปรียบเทียบระหว่างเขตชนบทและเขตเมือง พบว่าคนชราในเขตชนบทประเมินสุขภาพของตนว่า ไม่แข็งแรงกว่าผู้ที่อยู่ในเมือง ในเรื่องเกี่ยวกับรายละเอียด เกี่ยวกับความผิดปกติของระบบต่างๆในร่างกาย พบว่าคนชราประมาณร้อยละ 78 มีพื้นที่ไม่สามารถทำงานตามปกติได้ ร้อยละ 69 ระบุว่าตาไม่ปกติ และร้อยละ 64 มีระบบไขข้อไม่ปกติ

ปี พ.ศ 2523 พิชญ์ ประเสริฐสินธุ์ ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของผู้ป่วยสูงอายุ โดยมุ่งที่จะศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของผู้ป่วยสูงอายุ ขณะพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้ป่วยสูงอายุเพศชาย และหญิงที่เจ็บป่วยทางอายุรกรรม ตัลยกรรม จำนวน 55 คน จากโรงพยาบาลที่เป็นสถานศึกษา 4 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยสุ่มตัวอย่างมา การเก็บข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ จากการศึกษาพบว่า สถานภาพของผู้ป่วยส่วนใหญ่มีอายุ ระหว่าง 55-59 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีคู่ครอง มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีรายได้จากบุตรเฉลี่ยต่อเดือนๆละ 500-999 บาท เมื่อเจ็บป่วย บุตรเป็นผู้นำส่งโรงพยาบาล ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ป่วยต้องการความมั่นใจว่าโรงพยาบาลและเจ้าหน้าที่ทุกคน จะให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยจนเต็มความสามารถ เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับความปลอดภัย และได้รับความทุกข์ทรมานน้อยที่สุด และต้องการกลับไปอยู่กับครอบครัวหลังออกจากโรงพยาบาลแล้ว

ปี พ.ศ 2524 เสาวนีย์ กานต์เดชารักษ์ ศึกษาเรื่อง ความต้องการด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ โดยมุ่งจะศึกษาเปรียบเทียบ ความต้องการทางด้านสุขภาพอนามัย ของผู้สูงอายุในชุมชนผู้สูงอายุ และศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบของครอบครัวและรัฐ ต่อผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือผู้สูงอายุในชุมชนผู้สูงอายุ จำนวน 220 คน จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุเพศชายและหญิง มีความต้องการทางด้านสุขภาพอนามัย ในแต่ละด้านและรวมทุกๆด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านความสามารถทางร่างกาย

และพบว่า ความแตกต่างทางด้านอายุ สถานภาพสมรส รายได้ และการศึกษาของ ผู้สูงอายุ ไม่ทำให้ความต้องการทางด้านสุขภาพอนามัยต่างกัน และความแตกต่าง ทางด้าน เพศ อายุ และการศึกษาของผู้สูงอายุ ไม่ทำให้ความต้องการด้านความรับ ชอบของครอบครัวและรัฐต่างกัน

ปี พ.ศ 2526 มาลี ธรรมลิขิตกุล ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหาและความ ต้องการของผู้สูงอายุที่มารับบริการการรักษายาบาล โดยมุ่งจะศึกษาสถิติของโรค ที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ และศึกษาปัญหาทางจิตของผู้สูงอายุ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ป่วยสูงอายุที่มารับบริการจาก แผนกสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลรามาศิบติ จำนวน 30 ราย เป็นชาย 15 คน และหญิง 15 คน จากการศึกษพบว่า โรคที่ผู้สูง อายุเป็นมากที่สุด (จากสถิติ ปี 2524 ของโรงพยาบาลรามาศิบติ) คือโรคเกี่ยวกับตา โรคเนื้องอก และโรกระบบทางเดินอาหาร ต่อมาในปี พ.ศ 2525 โรคที่ผู้ สูงอายุเป็นมากที่สุดคือโรคเกี่ยวกับตา รองลงมาได้แก่โรคเนื้องอก โรคหัวใจ และ ความดันโลหิตสูง ส่วนในปี พ.ศ 2526 โรคที่ผู้สูงอายุเป็นมากที่สุด คือโรคเกี่ยวกับ ตา รองลงมาคือโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ และระบบทางเดินอาหาร และพบ ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและลูกยังดี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสุขที่ได้อยู่รวม กับลูกหลาน ปัญหาส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุคือ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพ และมีส่วน น้อยที่มีปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัย ในด้านความต้องการของผู้สูงอายุนั้นต้องการลูกโดย เฉพาะลูกสาวไว้เป็นที่พึ่งในยามเจ็บป่วย บริการสงเคราะห์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากโรง พยาบาลเป็นที่พอใจ และเสนอแนะว่า ควรมีโรงพยาบาลสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ และให้บริการฟรี

ปีพ.ศ 2526 ประพิมพ์ดาว สุกนธ์ ศึกษาเรื่อง สุขภาพจิตผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเชื้อเพลิงพัฒนา เขตยานนาวา กรุงเทพฯ พบว่า เนื่องจาก ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและความว้าเหว่ เนื่องจากลูกหลานไม่มีเวลาให้มากนัก ทำ ให้สุขภาพของผู้สูงอายุส่วนใหญ่อ่อนแอ และมีสุขภาพจิตไม่ค่อยดีนัก

ปี พ.ศ 2527 จารุวรรณ เหมะธร และพิมพ์พรรณ ดิลปสุวรรณ ศึกษา

เรื่องความต้องการทางสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษารูปแบบความต้องการทางสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการทางสุขภาพอนามัย กับปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจสังคมของผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษารูปแบบของบริการทางด้านสุขภาพอนามัยของรัฐที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุ ในเขตชุมชนนิคมบ้านพักรถไฟ อำเภอมักกะสัน กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีภาวะทางสุขภาพกายดี ความสามารถของหน้าที่ร่างกายดี และมีความเพียงพอจากการได้รับบริการทางการแพทย์เกินครึ่ง ส่วนที่เหลือมีความแตกต่างกันในแต่ละด้าน ส่วนความต้องการทางสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุในด้านสภาวะทางสุขภาพกาย และความเพียงพอ จากการได้รับบริการทางการแพทย์ ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจสังคมของผู้สูงอายุ

ในปี พ.ศ. 2528 วรัญ ดันชัยสวัสดิ์ และ บุญนำ วงศ์เชาญวัฒน์ ศึกษาเรื่องปัญหาสุขภาพจิตในผู้สูงอายุและอิทธิพลของการอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา : การศึกษาขั้นต้นของคณะแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยศึกษาเปรียบเทียบสุขภาพจิตของผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัวในชุมชนจำนวน 29 คน กับผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราจำนวน 31 คน จากการศึกษาพบว่า อุบัติการณ์ของโรควิตกกังวล และโรคประสาทซึมเศร้า สูงถึงร้อยละ 40 ในกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัว ซึ่งมีเพียงร้อยละ 15 และแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทางสังคมและจิตใจ ที่เกี่ยวกับการอยู่ในสถานสงเคราะห์ของผู้สูงอายุมีผลทำให้เกิดโรควิตกกังวล และโรคประสาทซึมเศร้าสูงขึ้น

ปีพ.ศ. 2528 จรรยา เสียงเสนาะ และ พันธุ์ทิพย์ รามสูตร ศึกษาเรื่อง การประเมินสภาวะการทำหน้าที่ทางร่างกาย และจิตใจผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอยานนาวา กรุงเทพฯ พบว่า สภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ความสามารถทำหน้าที่ของร่างกาย และการปฏิบัติกิจกรรมทั่วไป ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง และพบว่าสภาพร่างกายกับอายุ และการศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

4. ด้านความช่วยเหลือที่ให้แก่ผู้สูงอายุ

การศึกษาวิจัยในด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ มีงานที่น่าสนใจดังนี้

ในปี พ.ศ 2518 อุตตราพร บุณาค ศึกษาเรื่องปัญหาและความต้องการของคนชรา ในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร โดยมุ่งศึกษาคุณลักษณะของคนชรา สาเหตุที่คนชราเข้ารับการสงเคราะห์ ปัญหาและความต้องการของคนชราในสถานสงเคราะห์รวมทั้งทัศนคติของคนชราที่มีต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและต่อสถานสงเคราะห์ ประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือคนชราบ้านบางแคจำนวน 150 คน จากการศึกษาพบว่าสาเหตุที่คนชราเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ เนื่องจากไม่มีที่อยู่อาศัย ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู อยู่กับครอบครัวไม่มีความสุข สุขภาพไม่ดี และคนชรามักเผชิญกับปัญหาในการติดต่อกับบุคคลภายนอก คนชราส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และต่อสถานสงเคราะห์

ปี พ.ศ 2519 วัชรภรณ์ ธรรมชัชชัย ศึกษาเรื่อง การประมาณค่าใช้จ่ายการประกันชราภาพ ตามโครงการประกันสังคมในประเทศไทย โดยมุ่งจะศึกษาค่าใช้จ่ายโดยประมาณ ของการประกันการชราภาพ ตามโครงการประกันสังคมในประเทศไทย จากข้อสมมุติที่กำหนดขึ้นในการวิจัย ว่าถ้ารัฐบาลเริ่มโครงการประกันชราภาพ ตั้งแต่ปี พ.ศ 2520 และกำหนดว่า ผู้ประกันตนจะต้องส่งเงินสมทบอย่างน้อย 5 ปี จึงจะมีสิทธิได้รับบำนาญชราภาพรายเดือน เมื่อครบอายุออกจากงาน คืออายุ 55 ปี สำหรับหญิง และ 60 ปีสำหรับชาย โดยจะได้รับเรื่อยไปตลอดชีวิต ผู้วิจัยได้คำนวณหาเงินที่รัฐบาลพึงสำรองจ่าย เป็นบำนาญให้แก่ผู้ประกันตน สำหรับปี พ.ศ 2525-2529 ถ้าผู้ประกันตนส่งเงิน เดือนละ 1/12 หน่วย ต่อคน โดยอาศัยหลักคณิตศาสตร์ประกันภัย (Actuarial Science) ผู้วิจัยคาดว่าผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางให้แก่รัฐบาล ในการดำเนินโครงการประกันสังคมด้านการประกันการชราภาพ ที่จะมีขึ้น

ปี พ.ศ 2522 บุญยีน สุภาพ ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบปัญหา

ความต้องการและโลกทัศน์ของคนชรา ในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาลและเอกชน จากการศึกษาพบว่า ปัญหาที่เป็นสาเหตุให้คนชราตัดสินใจเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ ไม่มีความแตกต่าง ระหว่างความพอใจที่มีต่อบริการของสถานสงเคราะห์ของรัฐบาล และเอกชน ส่วนสาเหตุของการเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ ของรัฐบาลและเอกชน คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ หรือขาดทุนทรัพย์ ในการเลี้ยงชีพ ส่วนในด้านความต้องการสำหรับตัวเองนั้น ความต้องการทางกายเป็นประการแรก และสำคัญที่สุดของ ความต้องการทั้งหมด

5. เรื่องอื่นๆเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

นอกจากการศึกษาในด้านต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีการศึกษาในเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งมีงานที่น่าสนใจดังนี้

ปี พ.ศ 2525 พิบูลพรรณ มหาศิริพันธุ์ ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของ พยาบาลและครูที่มีต่อผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพยาบาล และครู ที่มีต่อผู้สูงอายุ ในด้านความรู้ความเข้าใจ ปัญหาของผู้สูงอายุ ทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ศึกษาสวัสดิการที่รัฐจัดให้แก่ผู้สูงอายุ โดยเปรียบเทียบตามลักษณะกลุ่มอาชีพ และความแตกต่างตามกลุ่มอายุ ประชากรตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานทางด้านการพยาบาลในคลินิก ในโรงพยาบาลของรัฐ หรือที่สนับสนุนโดยรัฐบาล ในกรุงเทพมหานคร 5 สถาบัน จำนวน 150 คน และครู ซึ่งสอนในโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร 6 โรงเรียน จำนวน 148 คน รวมตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 298 คน จากการศึกษาพบว่า พยาบาลและครู มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาผู้สูงอายุแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อผู้สูงอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสวัสดิการที่รัฐจัดให้แก่ผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน และพบว่า อายุที่แตกต่างกันของพยาบาลและครูไม่ทำให้ความรู้ความเข้าใจในปัญหาของผู้สูงอายุ ทัศนคติต่อผู้สูงอายุและความคิดเห็นเกี่ยวกับสวัสดิการที่รัฐจัดให้แก่ผู้สูงอายุแตกต่างกัน

ปี พ.ศ. 2527 เขมิกา ยามะรัต ศึกษาเรื่องความพึงพอใจในชีวิตของคนชรา : ศึกษากรณีข้าราชการบำนาญกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาระดับความพึงพอใจในชีวิตของคนชรา ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะภูมิหลังทางสังคมของคนชรา กับความพึงพอใจในชีวิต และศึกษาปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนชรา ประชากรตัวอย่างที่ศึกษาคือข้าราชการบำนาญกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 319 คน

จากการศึกษาพบว่า คนชราส่วนใหญ่ มีระดับความพอใจในชีวิตสูง ลักษณะภูมิหลังทางสังคมของคนชราไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิต ยกเว้นสถานภาพสมรส และตำแหน่งครั้งสุดท้าย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิต ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมทางสังคม ผลการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) สามารถอธิบายความพึงพอใจ ในชีวิตของคนชราไทย ได้ดีกว่าทฤษฎีการไร้การะผูกพัน (Disengagement Theory) หมายความว่า คนชราไทยมีความสุขกับการได้มีกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัวและสังคม มากกว่าการถอนตัวออกจากสังคม ส่วนการที่คนชราจะอยู่กับคู่สมรสหรือไม่นั้น ไม่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิต แต่ความสัมพันธ์ของคนชรา กับครอบครัวมีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนชรา มาก

ปี พ.ศ. 2527 วิรัชย์ แ้วสกุล ศึกษาเรื่องความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของผู้สูงอายุ ที่สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ โดยมุ่งศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุในด้าน เพศ อายุ รายได้ สถานภาพสมรส ลักษณะการอยู่อาศัย กิจกรรมในชีวิตประจำวัน และสถานภาพทางหน้าที่ราชการครั้งสุดท้ายก่อนเกษียณอายุ วิธีการ เทคนิคและอุปกรณ์ที่เหมาะสม ที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้สูงอายุ ความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านเนื้อหาความรู้ และทักษะ ในการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลพื้นฐานกับความต้องการด้านวิธีการ และด้านเนื้อหาความรู้ และทักษะ ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของผู้สูงอายุ ประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือข้าราชการเกษียณ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีอายุ

ระหว่าง 60-80 ปี โดยสุ่มตัวอย่างมาศึกษาจำนวน 242 คน จากการศึกษาพบว่า³³
กลุ่มตัวอย่าง ต้องการให้มีการถ่ายทอดรายการ ที่เป็นกิจกรรมทางการศึกษานอก
โรงเรียน ทางโทรทัศน์ และวิทยุ และต้องการคู่มือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ และ
พบว่า ตำแหน่งหน้าที่ครั้งสุดท้ายทางราชการก่อนเกษียณนั้น มีความสัมพันธ์กับความรู้
และทักษะใหม่ เพื่องานอดีตแรก และลักษณะการอยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับการสร้าง
ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลวัยเดียวกันและต่างวัย และลักษณะการอยู่อาศัย มี
ความสัมพันธ์กับความรู้ และทักษะใหม่ทางวิชาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ และมีความ
สัมพันธ์ระหว่าง กิจวัตรในชีวิตประจำวัน กับความรู้และทักษะใหม่ๆ เพื่องาน
อดีตแรก